

**CIEĽOVÉ POŽIADAVKY
NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI MATURANTOV
ZO SLOVENSKEJ JAZYKA A SLOVENSKEJ
LITERATÚRY**

BRATISLAVA 2016

Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskum a športu Slovenskej republiky dňa 21. 12. 2016
pod číslom 2016-25786/49974:1-10B0 s platnosťou od 1. 9. 2018

ÚVOD

Vyučovací predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra (ďalej SJSL) sa zaraďuje medzi špecifické vyučovacie predmety na všetkých stupňoch škôl s vyučovacím jazykom maďarským. Slovenský jazyk je štátnym jazykom v Slovenskej republike a súčasne dorozumievacím jazykom občanov národnosti v styku s národmi a národnosťami na území SR.

V edukačnom procese sa používajú metódy, formy a učebné techniky vyučovania – osvojovania cudzích jazykov. Poňatie vyučovacieho predmetu, učebný obsah a vyučovacie metódy sú založené na princípoch komunikatívnosti, postupného rozvíjania vedomostí, zručností a návykov, veku primeranosti a postupne narastajúcej náročnosti, plne rešpektujúcu individuálne schopnosti, sociálne a jazykové prostredie žiakov.

Obsah vyučovacieho predmetu slovenský jazyk a slovenská literatúra vytvárajú zložky: *komunikácia a sloh, jazyková komunikácia, literatúra a literárna komunikácia*. *Komunikácia a sloh* je dominantnou zložkou vyučovacieho predmetu, lebo komunikácia je cieľom, obsahom aj prostriedkom osvojovania slovenského jazyka. Zahrňuje počúvanie s porozumením, hovorenie, čítanie s porozumením a tvorbu ústnych a písomných prejavov.

Jazyková komunikácia je zameraná na rozvíjanie kompetencie správne sa vyjadrovať po slovensky (ústne a písomne) z hľadiska vhodného výberu slovnej zásoby. Jej obsah tvorí osvojovanie a praktické využívanie jazykových prostriedkov – lexikálnych jednotiek a gramatických tvarov – potrebných na ústnu a písomnú komunikáciu.

Literatúra a literárna komunikácia zahrňuje počúvanie, čítanie a interpretáciu slovenských literárnych textov, literárnu komunikáciu na základe analýzy literárnych textov, oboznamovanie sa s vybranými literárnymi druhmi a žánrami.

Východiskom pri tvorbe cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry boli nasledovné vzdelávacie štandardy iŠVP¹:

- *Slovenský jazyk a slovenská literatúra – gymnázium so štvorročným vzdelávacím programom*
Dostupné na: <http://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-gymnazia-so-stvorrocny-patrocnym-vzdelavacim-programom/jazyk-komunikacia/>
- *Slovenský jazyk a slovenská literatúra – gymnázium s osemročným vzdelávacím programom*
Dostupné na: <http://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-gymnazia-osemrocny-vzdelavacim-programom/jazyk-komunikacia/>
- *Slovenský jazyk a slovenská literatúra – vzdelávací štandard pre študijné odbory, ktorých absolvovaním žiak získa úplné stredné odborné vzdelanie*
Dostupné na: https://siov.sk/wp-content/uploads/2019/02/Slovensky_jazyk_a_slovenska_literatura.pdf

¹ Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 20. marca 2015 pod číslom 2015-7846/10840:1-10B0 ako súčasť Štátneho vzdelávacieho programu pre gymnáziá s platnosťou od 1. septembra 2015

1 POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI, KTORÉ MÔŽU BYŤ OVEROVANÉ V RÁMCI MATURITNEJ SKÚŠKY ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A SLOVENSKEJ LITERATÚRY

Organizáciu maturitnej skúšky upravuje zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (§ 72 – § 93) a vyhláška č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov.

Cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry predstavujú základný dokument pre maturitnú skúšku zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry (ďalej SJSJL). **Požiadavky na žiaka sú sformulované v súlade s výkonovým a obsahovým štandardom inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu (ďalej iŠVP).** Maturitná skúška zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry je komplexná a pozostáva z externej časti (EČ) a internej časti (IČ), pričom interná časť má písomnú formu (PFIČ) aj ústnu formu (ÚFIČ). Špecifikáciu jednotlivých výkonov stanovuje vzdelávací štandard zo SJSJL.

EČ – Test

Test overuje vedomosti a zručnosti z jednotlivých vzdelávacích oblastí. V teste sa nachádzajú otvorené položky (s tvorbou krátkej odpovede) a uzavreté úlohy (s výberom odpovede zo 4 možností).

IČ – Písomná forma

V rámci písomnej práce sú overené schopnosti zamerané na tvorbu textov. Písomnou formou internej časti sú centrálné pripravené štyri témy s osnovou a určené žánrové formy podľa vzdelávacieho štandardu iŠVP zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry. Žiak si vyberie a vypracuje iba jednu tému.

IČ – Ústna forma

Každé maturitné zadanie obsahuje dve úlohy:

- 1. úloha je zameraná na komunikačné témy uvedené vo vzdelávacom štandarde iŠVP pre vyučovací predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra.
- 2. úloha je zameraná na schopnosť analyzovať, interpretovať a hodnotiť umelecký východiskový text a pritom aplikovať literárnovedné vedomosti.

Poznámka

Maturitné zadania pre ústnu formu maturitnej skúšky pripravuje príslušná predmetová komisia školy v súlade s iŠVP a so svojím školským vzdelávacím programom. Schvaľuje ich riaditeľ školy na základe odporúčania predsedu predmetovej komisie školy a následne aj predseda príslušnej predmetovej maturitnej komisie.

2 EXTERNÁ ČASŤ – TEST

Požiadavky zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry na vedomosti a zručnosti

2.1 Počúvanie s porozumením

Žiak:

- pochopí podstatu autentických slovenských rozhovorov a súvislých prejavov, v ktorých hovoriaci používa hovorovú podobu slovenčiny v prirodzenom tempe;
- porozumie hlavným myšlienkam rôznych veku primeraných textov;
- dokáže rozlíšiť základné a rozširujúce informácie z vypočutých textov;
- dokáže postrehnúť hlavnú myšlienku počutého textu;
- dokáže zachytiť špecifické informácie z vypočutých textov;
- pochopí súvislé veku primerané texty v rozsahu max. 5 minút s menším počtom neznámych slov vypočuté zo zvukovej nahrávky;
- dokáže porozumieť explicitne a implicitne vyjadreným myšlienkam v hovorenom alebo vypočutom texte;
- dokáže globálne pochopiť počutý veku primeraný umelecký aj vecný prozaický text;
- dokáže pochopiť explicitne a implicitne vyjadrené myšlienky veku primeraného vypočutého prozaického textu.

2.2 Jazyk a reč

Žiak:

- vie vysvetliť funkciu jazyka v spoločnosti;
- vie vysvetliť rozdiel medzi národným, cudzím, úradným (štátnym) jazykom a jazykmi národnostných menšín;
- pozná základné rozdiely medzi slovenským a maďarským jazykom.

2.3 Zvuková rovina jazyka, grafická stránka jazyka a pravopis

Žiak:

- pozná a vie aplikovať osvojené pravidlá slovenského pravopisu;
- vie identifikovať v texte spodobovanie;
- vie aplikovať základné pravidlá slovenského pravopisu súvisiace s osvojovaním slovnej zásoby a gramatiky.

2.4 Významová/lexikálna rovina jazyka

Žiak:

- vie určiť v texte jednovýznamové, viacvýznamové slová, homonymá, synonymá, antonymá;
- vie určiť v texte archaizmy, neologizmy, nárečové slová, odborné slová, slangové výrazy, ustálené slovné spojenia, združené pomenovania, frazeologizmy;

- vie vysvetliť a identifikovať slovotvorné postupy, na základe zákonitostí dokáže utvoriť nové slová odvodením, skladaním, skracovaním;
- vie klasifikovať slová podľa jednotlivých hľadísk a správne ich používa v súlade s jazykovým štýlom;
- pozná slovotvorné postupy, združené pomenovania, frazeologizmy a používa ich pri tvorbe vlastných jazykových prejavov.

2.5 Tvarová/morfologická rovina jazyka

Žiak:

- vie určiť slovnodruhovú a syntaktickú platnosť všetkých slov v texte;
- vie správne určovať a uplatňovať gramatické kategórie slovných druhov pri tvorbe viet a textov.

2.6 Syntaktická/skladobná rovina jazyka

Žiak:

- vie pomenovať a určiť druhy jednoduchých viet podľa obsahu, zloženia, členitosti;
- vie utvoriť uvedené druhy viet;
- vie určiť druh skladu medzi členmi skladov vo vete;
- dokáže určiť vetné členy v jednoduchej vete;
- vie určiť druh jednoduchého súvetia – prirad'ovacie a podrad'ovacie;
- vie určiť druh prirad'ovacieho súvetia a druh vedľ'ajšej vety v podrad'ovacom súvetí;
- vie utvoriť jednoduchú vetu alebo súvetie podľa danej schémy;
- dokáže transformovať priamu reč na nepriamu a opačne;
- vie pretransformovať jednoduché podrad'ovacie súvetie na jednoduchú vetu;
- vie určovať a tvoriť druhy súvetí.

2.7 Sloh

Žiak:

- pozná kompozíciu textu;
- vie identifikovať slohové postupy (rozprávací, opisný, informačný, výkladový – úvahový);
- pozná a vie určiť stylistické prostriedky rôznych štýlov (hovorový, administratívny, publicistický, umelecký, náučný, rečnícky).

2.8 Čítanie s porozumením

Žiak:

- vie rozlíšiť a charakterizovať veku primeraný umelecký a vecný (súvislý i nesúvislý) text po obsahovej i formálnej stránke;
- dokáže identifikovať kľúčové slová textu;
- vie v texte odlišiť hlavné myšlienky od vedľ'ajších, podstatné informácie od nepodstatných;

- dokáže sformulovať hlavnú myšlienku textu;
- dokáže identifikovať všetky informácie uvedené v texte explicitne;
- je schopný interpretovať text;
- dokáže hodnotiť text z hľadiska formy, jazykových prostriedkov, útvaru, štýlu;
- dokáže hodnotiť text z hľadiska obsahu;
- dokáže vyhľadať a určiť v texte kľúčové slová a základné informácie;
- dokáže porozumieť explicitne a implicitne vyjadreným myšlienkam;
- dokáže spracovať z textu potrebné informácie;
- je schopný vyvodiť z textu informácie, ktoré v ňom nie sú uvedené priamo, ale z neho vyplývajú;
- sa vie orientovať v jednoduchých informačných textoch v slovenskom jazyku;
- dokáže upraviť poradie viet v texte podľa ich vecného významu a kontextu celého textu.

2.9 Literatúra a literárna komunikácia

Žiak:

- dokáže analyzovať a interpretovať literárne texty, diela uvedené vo vzdelávacom štandarde iŠVP zo SJSJL ako povinné čítanie z aspektu komunikácie (reprodukcia obsahu literárneho textu, hodnotenie, charakteristika postáv);
 - je schopný zaujať hodnotiaci postoj k literárnym ukážkam;
 - vie vyhľadať stylistické, umelecké jazykové prostriedky v známej i neznámej literárnej ukážke a vysvetliť ich významovú funkciu v danom texte;
 - vie určiť druh rýmu v lyrickej básni;
 - vie zaradiť autorov a ich diela označené vo vzdelávacom štandarde iŠVP zo SJSJL ako povinná literatúra na čítanie a rozbor, ďalej ako odporúčaní autori a diela do literárnych období a smerov a vie ich chronologicky usporiadať;
 - vie aplikovať literárnovedné vedomosti na literárne texty;
 - dokáže identifikovať časti vnútornej i vonkajšej kompozície literárneho diela;
 - dokáže rozlíšiť epické, lyrické a dramatické texty;
 - vie identifikovať charakteristické znaky literárneho diela a určiť jeho žáner.

Poznámka

Špecifikáciu vzdelávacieho obsahu stanovujú vzdelávacie štandardy zo SJSJL, pričom **predmetom externej časti maturitnej skúšky nie sú stopy a veršový systém.**

3 PÍ SOMNÁ FORMA INTERNEJ ČASTI

V rámci písomnej práce sú overené schopnosti zamerané na tvorbu textov. Písomnou formou internej časti sú centrálnne pripravené štyri témy s osnovou a určené žánrové formy podľa vzdelávacieho štandardu iŠVP zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry. Žiak si vyberie a vypracuje iba jednu tému.

Útvary na písomnú maturitnú skúšku podľa vzdelávacieho štandardu iŠVP zo SJSL: *úvaha, referát, rozprávanie, charakteristika, slávnostný prejav (na rodinnú udalosť a na stužkovú slávnosť).*

3.1 Požiadavky zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry na vedomosti a zručnosti

Žiak:

- vie zohľadňovať jednotlivé štýlotvorné činitele pri tvorbe vlastných jazykových prejavov;
- vie k danému slohovému útvaru vybrať zodpovedajúci jazykový štýl a samostatne vytvoriť požadovaný text;
- dokáže upraviť poradie viet v texte podľa ich vecného významu a kontextu celého textu;
- vo vlastných jazykových prejavoch dodržiava aktuálnu jazykovú normu a zároveň je schopný zvoliť vhodné stylistické prostriedky;
- vie vytvoriť kompozične zrozumiteľný text, v ktorom uplatňuje logické, časové a príčinnno-následné súvislosti textu a požiadavky slovosledu v slovenčine;
- vo vlastných písomných prejavoch využíva široký repertoár slovnej zásoby, vyhýba sa stereotypnému vyjadrovaniu;
- pozná kompozíciu a stylistické prostriedky rôznych štýlov;
- vie utvoriť ucelený text s dodržaním stanoveného jazykového štýlu alebo slohového postupu na písomnú maturitnú skúšku;
- vo vlastných jazykových prejavoch vhodne využíva frazeologizmy;
- pri tvorbe textov funkčne využíva bohatstvo spisovnej a nespisovnej lexiky s ohľadom na žáner/slohový postup/štýl a cieľ komunikácie;
- dokáže aktívne využívať osvojené jazykové prostriedky v písomnej komunikácii;
- vie aplikovať osvojené základné pravidlá slovenského pravopisu súvisiace s osvojovaním slovnej zásoby a gramatiky pri tvorbe písomného prejavu;
- dokáže tvoriť jednoduché holé a rozvité vety s rôznou modalitou, pričom dodržiava správny slovosled a správne používa interpunkčné znamienka;
- dokáže tvoriť postupne rozvité vetné členy a viacnásobné vetné členy;
- vie správne uplatňovať gramatické kategórie slovných druhov pri tvorbe viet a textov;
- dokáže aktívne využívať osvojené jazykové prostriedky v písomnej komunikácii;
- vo vlastných jazykových prejavoch dodržiava logické poradie viet v súvetiach.

4 ÚSTNA FORMA INTERNEJ ČASTI

Každé maturitné zadanie obsahuje dve úlohy:

- **1. úloha** je zameraná na komunikačné témy uvedené vo vzdelávacom štandarde iŠVP pre vyučovací predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra. Žiak dokáže komunikovať v rámci daných komunikačných tém, vie vyjadriť svoj názor na určitú tému, vie k problémom zaujať stanovisko a argumentovať. V komunikačnej situácii používa vhodný spoločenský tón v súlade s cieľom komunikácie a s prostredím, v ktorom sa daná komunikácia uskutočňuje. Uplatňuje sa forma dialógu s členmi maturitnej komisie.
- **2. úloha** je zameraná na schopnosť analyzovať, interpretovať a hodnotiť umelecký východiskový text a pritom aplikovať literárnovedné vedomosti. Východiskové texty sú úryvkami z diel, ktoré sú označené vo vzdelávacom štandarde iŠVP zo SJSJL ako povinná literatúra na čítanie a rozbor, ďalej ako odporúčania autori a diela vo vzdelávacom štandarde zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry na základe rozhodnutia školskej predmetovej komisie. Maturitné otázky škola vypracuje aj v súlade so svojím školským vzdelávacím programom. Uplatňuje sa forma dialógu s členmi maturitnej komisie.

4.1 Komunikačné témy

Žiak:

- dokáže zaujať stanovisko v rámci daných komunikačných tém;
- dokáže obhájiť svoj názor kultivovaným spôsobom;
- ovláda spoločenské zásady komunikácie;
- vie používať jazykové a mimojazykové prostriedky kohézie v danej komunikačnej situácii;
- dokáže jednoduchými vetami a spoločensky vhodne vyjadriť svoj postoj k obsahu komunikácie;
- využíva vo vlastných jazykových prejavoch široký repertoár slovnej zásoby;
- dokáže v danej komunikačnej situácii vhodne využívať slovnú zásobu s ohľadom na cieľ, obsah a na adresáta komunikácie;
- pri tvorbe textov funkčne využíva bohatstvo spisovnej a nespisovnej lexiky s ohľadom na cieľ komunikácie;
- dokáže vo vlastnom prejave vhodne využiť informácie získané z rôznych informačných zdrojov;
- vie správne uplatňovať gramatické kategórie slovných druhov pri tvorbe viet a textov;
- dokáže vo svojom prejave používať správne tvary ohybných a neohybných slovných druhov;
- dokáže počas komunikácie opraviť alebo preformulovať vety vo svojej výpovedi;
- dokáže aktívne využívať osvojené jazykové prostriedky v ústnej komunikácii;
- vo vlastných jazykových prejavoch dodržiava logické poradie viet v súvetiach;

- vo svojich ústnych prejavoch uplatňuje vhodnú intonáciu, v ktorej dodržiava významové a fyziologické pauzy, primerané tempo reči, správne frázovanie a vhodnú moduláciu hlasu.

42 Literatúra a literárna komunikácia

Žiak:

- dokáže chápať umelecké dielo ako štylizovanú autorskú výpoveď a je schopný v jednoduchej podobe prezentovať svoj čitateľský zážitok;
- vie aplikovať literárnovedné vedomosti na literárne texty;
- dokáže rozlíšiť epické, lyrické a dramatické texty;
- vie identifikovať charakteristické znaky literárneho diela a určiť jeho žáner;
- vie v známom epickom a dramatickom diele identifikovať všetky časti klasickej vnútornej kompozície textu;
- vie vytvoriť osnovu diela, porozprávať stručný i podrobný dej podľa osnovy;
- v známych textoch dokáže určiť vnútornú a vonkajšiu kompozíciu diela;
- dokáže zaradiť známe dielo do príslušného literárneho druhu;
- dokáže uskutočniť stylistickú a kompozičnú analýzu textu a na jej základe zaradiť známe dielo do príslušného literárneho druhu;
- vie vyhľadať stylistické prostriedky v známom prozaickom a dramatickom texte;
- dokáže známe diela analyzovať z niekoľkých systémových hľadísk (kompozičného, stylistického, obsahového, druhového a žánrového);
- dokáže charakterizovať ľudské vzťahy, osudy a postavy na základe literárnych ukážok, hodnotiť ich činy, dokáže zaujať stanovisko k nim;
- dokáže charakterizovať postavy, svoje stanovisko vie stručne prezentovať;
- vie stručne charakterizovať a chronologicky usporiadať literárnohistorické obdobia a smery, do ich rámca zaradiť vybraných autorov a ich diela;
- vie určiť literárny druh, žáner, hlavné znaky žánru prečítaného diela;
- vie prerozprávať dej prečítaného diela a určiť jeho kompozíciu;
- dokáže charakterizovať postavy diela, zaujať k nim stanovisko;
- vie určiť štýl, jazykové a stylistické prostriedky prečítaného diela;
- vie sformulovať zámer autora a vyjadriť k nemu vlastné stanovisko;
- dokáže známe dielo analyzovať z hľadiska kompozície, štylizácie, obsahu a výsledok prezentovať ako spôsob poznania diela;
- vie zaujať hodnotiaci postoj na základe subjektívneho čitateľského zážitku a dokáže obhájiť svoj názor na základe argumentov;
- dokáže aplikovať nadobudnuté vedomosti na prečítané literárne dielo;
- dokáže prerozprávať obsah prečítaného literárneho textu so zachovaním časovej a logickej postupnosti a s prípadnými individuálnymi obmenami.